

Asia: VN/30129/2025

Asetus poikkeusolojen vakuutustakuusta

Klikkaa ja lisää väliotsikko

Huomionne asetusluonnoksen sisällöstä

Huoltovarmuuskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja on perehtynyt lausuntopyyntöön luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi poikkeusolojen vakuutustakuusta annetun lain (408/2007) 4 ja 4b § nojalla. Huoltovarmuuskeskus esittää asetusluonnoksen sisällöstä lausuntonaan seuraavaa:

Asetusluonnos sisältää kattavat tiedot vakuutustakuun hakijalle, mutta käytännön toimivuus voi vaatia tarkennuksia. Hakijatyyppien mukainen erittely asetusluonnoksessa auttaa eri toimijoita hahmottamaan omat velvoitteensa. Ostajasta/myyjästä, vakuutuskohteen yksilöinnistä ja vakuutusmäärästä annettavat tiedot on kuvattu selkeästi. Takuumaksun määräytyminen on myös kuvattu selkeästi.

Asetusluonnoksen teksti on teknisesti monimutkainen ja hakemuksessa vaaditaan laaja asiakirjakokonaisuus. Nämä voivat aiheuttaa sen, että erityisesti ulkomaiset toimijat voivat kokea hakemuksen tekemisen raskaana ja aikaa vievänä aikapaineisessa vakuutustakuun tarvetilanteessa. Huolena on, että hakemusprosessin hankaluus voi myös aiheuttaa sen, että ulkomainen toimija ei hae vakuutustakuuta ja huoltovarmuudelle kriittinen kuljetus jää toteutumatta. Ulkomaisilla toimijoilla ei myöskään ole kaikissa tapauksissa kyvykkyyttä toimia Suomen virallisilla kielillä.

Asetus ei ota kantaa tilanteisiin, joissa ensivakuutus muuttuu merkittävästi. Tämä voi johtaa epäselvyyksiin siitä, kattaako vakuutustakuu myös ensivakuutuksen puutteet.

Takuumaksun osalta asetusluonnoksessa on kuvattu periaatteet, mutta ei ole esitetty konkreettista laskentamallia tai esimerkkiä, mikä voisi auttaa hakijaa ennakoimaan kustannuksia.

Näettekö luonnoksessa esitetyn olevan riittävää takaamaan kuljetusten huoltovarmuuden mahdollisessa poikkeustilanteessa?

Laki poikkeusolojen vakuutustakuusta (408/2007) tuli voimaan 1.5.2007. Sen tarkoituksena on varmistaa valtion kyky turvata väestön toimeentulolle ja elinkeinoelämän toimivuudelle keskeisten kuljetusten jatkuvuus kaikissa olosuhteissa. Tavoitteena on turvata elinkeinonharjoittajien toimintaedellytykset myös poikkeuksellisissa olosuhteissa siinä määrin kuin väestön ja talouselämän kannalta on välttämätöntä. Vakuutustakuu voidaan myöntää kaikille kuljetusmuodoille ja niissä kuljetettavalle tavaralle (3 §).

Kyseessä on kriisi- ja valmiuslainsäädäntöön kuuluva erityislaki, jota ei ole toistaiseksi sovellettu käytännössä. Lain käyttöönotto on mahdollista myös ilman poikkeusolojen toteamista valmiuslain (1552/2011) mukaisesti.

Huoltovarmuuskeskus tarkastelee lausunnossa tehtävänsä mukaisesti huoltovarmuuteen ja varautumiseen liittyviä näkökohtia.

Toimintaympäristön muutos, erityisesti Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, edellytti poikkeusolojen vakuutustakuulainsäädännön ajantasaistamista. Päivitetty laki (473/2023) astui voimaan 1.4.2023. Muutokset täsmensivät aiempaa sääntelyä muuttamatta lain peruseriaatteita. Huoltovarmuuskeskus nosti jo lain päivitysvaiheessa esiin tarpeen sosiaali- ja terveysministeriön käynnistää lainsäädännön kokonaisvaltainen tarkastelu ja mahdollinen tarkentaminen.

Toimiessaan poikkeusolojen vakuutustakuulla on merkittävä rooli suomalaisen yhteiskunnan toimivuuden turvaamisessa. Suomen ulkomaankaupasta yli 95 prosenttia kulkee meritse, joten merikuljetusten jatkuvuus poikkeusoloissa on kriittinen edellytys väestön toimeentulon ja talouselämän ylläpitämiseksi. Ukrainan sodan kokemukset osoittavat, että meriliikenteen vakuutusturva on varmistettava.

Merikuljetusten vakuutusmarkkinat ovat muuttuneet merkittävästi. Vakuuttajat ovat usein ulkomaisia yhtiöitä, jotka suosivat vuosivakuutuksia sekä aluksille että lastille. Yhdessä aluksessa voi olla kymmenien tai satojen eri vakuuttajien riskejä, ja vakuutusyhtiöillä on tyypillisesti useita jälleenvakuuttajia. Lisäksi vakuutus voi koostua useista rinnakkaisvakuutuksista, joiden jälleenvakuutukset ovat jakaantuneet useille kansainvälisille toimijoille. Tällaisessa tilanteessa kokonaisuuden hallinta on haasteellista.

Huoltovarmuuskeskus katsoo, että lainsäädännön tulee olla yhdenmukainen muiden maiden vastaavan tyyppisen lainsäädännön kanssa. Tämä edistää kansainvälisten vakuutusyhtiöiden kykyä ja halua hyödyntää suomalaisen lainsäädännön mukaista järjestelyä vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Lain soveltamisen laukaisevana tekijänä toimii ainoastaan jälleenvakuutuksen menettäminen tai sen oleellinen heikentyminen. On kuitenkin olemassa tilanteita, kuten ns. Five powers war exclusion clause tai ensivakuutuksen muutokset, joihin laki ei ota kantaa.

Huoltovarmuuskeskus esittää seuraavat toimenpiteet:

- Valtioneuvoston asetuksenantovaltuuden mukainen asetus saatetaan voimaan viipymättä
- Poikkeusolojen vakuutustakuuhakemuksen ohjeistus laaditaan mahdollisimman pian ja selkeästi, jotta hakuprosessin toimii todellisessa tilanteessa.
- Lainsäädännön kokonaisarviointi ja mahdollinen päivittäminen sisällytetään seuraavaan hallitusohjelmaan. Tavoitteena on varmistaa, että vakuutustakuu tai vastaavat järjestelyt ja niihin liittyvät menettelyt vastaavat poikkeusolojen vaatimuksia ja turvaavat kauppamerenkulun jatkuvuuden.
- Arvioidaan, onko vakuutustakuu kustannustehokkain menetelmä vakuutussuojan järjestämiseksi eri toimijoiden näkökulmasta, vai olisiko tarkoituksenmukaisempaa käyttää mallia, jossa valtio vastaa kriisitilanteessa suoraan riskialueen sota- tai muusta puuttuvasta turvasta.
- Varmistetaan Euroopan komission ennakkohyväksyntä vakuutustakuujärjestelylle.
- Tehostetaan vakuutustakuun hakuprosessin läpimenoaikaa, sillä vakuutustakuuta saatetaan tarvita hyvin nopealla aikataululla epävakaaassa toimintaympäristössä. Lainsäädännön tulee mahdollistaa nopea päätöksenteko väestön toimeentulon ja talouselämän turvaamiseksi.
- Huomioidaan NATO:n Revised Baseline Requirements PO(2021)0372, joka edellyttää, että jäsenvaltioilla on järjestely sotariskivakuutuksille tilanteissa, joissa kaupallisia vakuutuksia ei ole saatavilla. Järjestely on saatettava käyttöön 48 tunnin kuluessa. Myös kansainvälisten joukkojen ja sotilasavun vastaanottamiseen liittyvien vakuutusten sujuva prosessi on Suomelle strategisesti merkittävä.

Palletvuori Tehi
Huoltovarmuuskeskus